

ჰარტის ნეოპოზიტივიზმის დუორკინისეული კრიტიკა

იაკობ ჭიშვილი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის
დოქტორანტი

<https://orcid.org/0009-0002-4893-0170>

I. შესავალი

კანონმდებლობა მოიცავს მხოლოდ წესებს, თუ მოიცავს ასევე მორალს? ჰარტი და დუორკინი სწორედ ამ საკითხზე კამათობენ. ჰარტი მიიჩნევდა, რომ კანონი სხვა არაფერია, თუ არა წესების ერთობლიობა,¹ ხოლო დუორკინის აზრით, კანონი შეიცავს არა მხოლოდ წესებს, არამედ პრინციპებს, სადაც განერილია მორალური ელემენტები.²

ჰარტისა და დუორკინის დებატები ეხება მართლმსაჯულების სამოსამართლო მეთოდებს. ისინი განიხილავენ სასამართლო დისკრეციის ფარგლებს, კანონის რაობის საკითხებს და „რთულ შემთხვევებზე“ სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების მეთოდებს. სტატია მიმოიხილავს ჰარტისეული ნეოპოზიტივიზმის ძირითადი პოსტულატების დუორკინისეულ კრიტიკას, განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულია „რთულ შემთხვევებთან“ დაკავშირებით სასამართლო დისკრეციის განხორციელებისას მოსამართლის

¹ იხ., art H.L.A., Concept of Law, 3rd Ed., Oxford University Press, 2012, 79-91.

² იხ., Dworkin R., Law's Empire, Harvard University Press, 1986, 9-12.

უფლებამოსილების ფარგლებსა და როლთან დაკავშირებით. სტატი-
აში განხილულია დუორკინის ჰიპოტეტური მოსამართლე, რომელ-
საც აქვს „ჰერკულესის“ ძალა. მისი შეხედულებით, „მოსამართლე
ჰერკულესი“ არის იდეალური მოსამართლე, რომელიც გამოირჩევა
პროფესიონალიზმითა და გონივრულობით. მას კანონმდებლობაში
ყოველთვის შეუძლია იპოვოს ერთი სწორი პასუხი და მოდავე მხა-
რეთა უფლებათა ანონვით და შეფასებით მიიღოს სამართლიანი გა-
დაწყვეტილება.³ დუორკინი მოსამართლე ჰერკულესით პასუხობს
და აკრიტიკებს ჰარტის მოსამართლის დისკრეციის თეზას.

II. პირველადი და მეორეული წესები, საკანონმდებლო სიცარიელე

ჰარტის თეორიის კრიტიკოსებიდან გამოირჩევა მისი მოსწავლე რო-
ნალდ დუორკინი, რომლის შეფასებით, ჰარტის სამართლის თეორია
არასრულყოფილია იმ თვალსაზრისით, რომ სამართლის პოზიტი-
ვისტური თეორია არ შედგება მხოლოდ სამართლის „პირველადი“
და „მეორეული“ ნორმებისგან, რადგან სამართლის სისტემაში დიდი
და მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია სამართლის პრინციპებსაც.⁴
დუორკინი ჰარტის თეორიიდან გამოყოფს სამ ძირითად საკითხს:
1. პირველადი ნორმები, იგივე სამართლის „ძირითადი ნორმები“
ქცევის წესების ერთობლიობაა, ფუძემდებლური პრინციპები და
სტანდარტები, რითაც შებოჭილნი არიან სოციუმის წევრები, ანი-
ჭებს უფლებებს და აკისრებს ვალდებულებებს;⁵ 2) „მეორეული
წესები“, იგივე წესები წესების შესახებ, რომლებიც სათანადოდაა

³ Dworkin R., *Dworkin's Rights Thesis*, Michigan Law Review, Vol. 74, No. 6, 1976, 1167–1199.

⁴ Shapiro S. J., *The Hart-Dworkin Debate: A Short Guide for the Perplexed*, University of Michigan Law School Working Paper No. 77, 2007, 48-50.

⁵ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 17; უექსი რ., სამართლის ფილოსოფია, ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუნა-
დიას თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 40.

მიღებული (მაგალითად, სასამართლო გადაწყვეტილებების მიღების წესი, კანონების მიღების, შეცვლის და პროცედურული სახის წესები);⁶ 3. აღიარების წესისა და მათგან მიღებული ძირითადი წესების მიუხედავად, არსებობს „ღია-ტექსტურისა“ და „პენუმბრული შემთხვევების“ ფენომენი.⁷

დუორკინი აკრიტიკებს მართლმსაჯულების ჰარტისეულ თეორიასაც, რადგან „რთული შემთხვევების“, ან რასაც ჰარტი უწოდებს „პენუმბრული შემთხვევების“, გადაწყვეტისას სასამართლო არ უნდა ხელმძღვანელობდეს ფართო დისკრეციით, რადგან სამართალშეფარდებისას მოსამართლე არ შეიძლება ეწეოდეს კანონშემოქმედებით საქმიანობას. სხვა სიტყვებით, როდესაც მოსამართლე ახორციელებს სასამართლო დისკრეციას, ის მოქმედებს პოზიტიური კანონმდებლობის ბოჭვის მიღმა, რაც დაუშვებელია და არღვევს ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპს.⁸ მაგალითად, ჰარტის აზრით, „რთული შემთხვევების“ განხილვისას მოსამართლეს კანონმდებლობა ვერ კარნახობს შედეგს და არის საკანონმდებლო სიცარიელეში, ამიტომაც იგი სასამართლო დისკრეციის ფარგლებში იღებს გადაწყვეტილებას და ავსებს კანონმდებლის მიერ დაშვებულ სიცარიელეს, ანუ ქმნის ახალ სამართლებრივ აქტს, რომლითაც ავსებს დაშვებულ ხარვეზს.⁹ აღნიშნულ საკითხში, დუორკინის განმარტებით, ჰარტი ცდება ორი მიზეზის გამო: 1. კანონმდებლობაში არ არსებობს ე.წ. „ხვრელი“, რადგან სამართლის პრინციპები ფარავს ყოველგვარ სიცარიელესა თუ ხარვეზს; 2. სასამართლოს არ გააჩნია კანონშემოქმედებითი უფლებამოსილება და კი არ ავ-

⁶ Hart H.L.A. *The Concept of Law*, 2nd Ed., Oxford University Press, 1986, 80-82; ბიქსი ბ., იურისპრუდენცია: თეორია და კონტექსტი, მე-8 გამოცემა, ლ. ლურსმანაშვილის თარგმანი, გ. თავაძის რედაქტირებით, თბილისი, 2023, 72-73.

⁷ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Bloomsbury Academic, 2013, 23, 34.

⁸ იქვე, 35.

⁹ იქვე.

სებს სიცარიელეს, არამედ განმარტავს ზემდგომ სამართლის ნორმას (სამართლის პრინციპებსა და სტანდარტებს)¹⁰.

III. ალიარების წესი

დუორკინმა თავისი კრიტიკის კონცენტრირება მოახდინა „ალიარების წესზე“, რომელიც არსებითია ჰარტის პოზიტივისტური სამართლის სისტემისთვის. ჰარტის განმარტებით, „ალიარების წესით“ განისაზღვრა კანონის უზენაესობის საკითხი, კერძოდ ამ წესების მოთხოვნით კანონი უნდა იქნეს მიღებული სათანადო წესით, წინააღმდეგ შემთხვევაში, სამართლის ნორმა არ იქნება ლეგიტიმური; სწორედ „ალიარების წესის“ დაცვით მიღებული სამართლის ნორმა აკისრებს კანონის ადრესატებს მოვალეობას, დაემორჩილონ კანონს.¹¹

ჰარტის მიხედვით,

„კანონი არის ვალდებულება, რომელიც უნდა შესრულდეს, ის თავის თავში მოიცავს „შინაგან თვალსაზრისს“ და ამით ადასტურებს, რომ კანონი, როგორც პირველადი წესი, საფუძველია, კანონზე დაყრდნობით იქნეს მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილება“¹².

დუორკინი პასუხობს, რომ ზოგჯერ მხოლოდ სამართლის ნორმაზე დაყრდნობით გადაწყვეტილების მიღება არაა საკმარისი, რადგან არსებობს შემთხვევები („რთული შემთხვევები“), რომელთა დაკავშირებითაც კანონმდებლობა ზოგჯერ ვერ უზრუნველყოფს სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებას, რადგან კანონი ვერ კარნახობს მოსამართლეს შედეგს, ნორმის არარსებობის ან ბუნ-

¹⁰ Dworkin R., *Law's Empire*, Harvard University Press, 1986, 45-52.

¹¹ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 42, 49-50.

¹² Hart H.L.A., *Concept of Law*, 3rd Ed., Oxford University Press, 2012, 111-113.

დოვანების გამო.¹³ ამრიგად, „ალიარების წესები“ ვერ უზრუნველყოფს „რთული შემთხვევისას“ სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების პროცესს. აღნიშნულთან დაკავშირებით, ჰარტის შეხედულებით, „პოზიტივისტ მოსამართლეს“ გადაწყვეტილების მიღებისას შეუძლია დაეყრდნოს სამართლის პრინციპებს, თუმცა „რთულ შემთხვევებს“ ჰარტი აფასებს, როგორც შემთხვევებს, როდესაც მოსამართლეებმა უნდა ისარგებლონ ძლიერი სამოსამართლო დისკრეციით, რაც დუორკინისთვის შეცდომაა, რადგან დისკრეციაში ჰარტი მოიაზრებს მოსამართლის კანონშემოქმედებით საქმიანობას, კერძოდ, „ლია ტექსტურა“ და „პენუმბრული შემთხვევა“, ანუ სამართლის ნორმის ბუნდოვანება, უზუსტობა და „საკანონმდებლო სიცარიელე“ არის სივრცე, სადაც მოსამართლეები არ იზღუდებიან წესებით და ისინი იყენებენ თავიანთ მიხედულობას, რა დროსაც მოსამართლე ავსებს კანონმდებლობაში დაშვებულ სიცარიელეს. ეს დუორკინისთვის სრულიად მიუღებელი და „უკონტროლო“, ვინაიდან „რთული შემთხვევის“ სასამართლო გადაწყვეტილებას არ იღებს საკანონმდებლო სიცარიელეში, სადაც არ არსებობს შემთხვევის გადამწყვეტი მარეგულირებელი სტანდარტი.¹⁴ დუორკინი განიხილავს სერჟანტის მაგალითს, რომელსაც უბრძანეს ხუთი გამოცდილი მეომარი შეარჩიოს პატრულირებისთვის, საკუთარი შეხედულებისამებრ, თუმცა ეს არ არის შეუზღუდავი, რადგან მას აქვს კონკრეტული მოცემულობა (სტანდარტი), რომლის ფარგლებშიც აკეთებს არჩევანს. ამრიგად, დუორკინი მიიჩნევს, რომ შეზღუდვები წესდება სამართლის სტანდარტებისა და სამართლის პრინციპების მეშვეობით, რაც, თავის მხრივ, გამოსატყავს მორალურ და პოლიტიკურ კონტექსტს.¹⁵

¹³ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 65.

¹⁴ იქვე, 68-71.

¹⁵ იქვე, 34-35; Dworkin R., *Law's Empire*, Harvard University Press, 1986, 9-12.

IV. სამართლის პრინციპები, როგორც სამოსამართლო დისკრეციის მექანიზმი

დუორკინის განმარტებით, ჰარტისეული პოზიტივისტური მოდელი, რომელიც იზიარებს უკონტროლო სამოსამართლო დისკრეციას, სერიოზულად ძირს უთხრის კანონის მოდელის ძალასა და ეფექტიანობას. კანონმდებლობა არის კონვენციური დანაწესი, რომელიც სამართლებრივ პრობლემას ეფექტიანად აგვარებს, თუმცა თუ ის ინდივიდუალური მოსამართლის უკონტროლო სამოსამართლო დისკრეციის მხრიდან შეცვლის ან მოდიფიკაციის ობიექტი გახდება, მაშინ სამართლის ნორმა ველარ იფუნქციონირებს სამართლის პოზიტივისტურ მოდელში, ამიტომაც სავალდებულოა აღიარებულ იქნეს სამართლის პრინციპები და სტანდარტები, რომელთა მეშვეობით გაკონტროლდება თავად კანონი.¹⁶

ჰარტისადმი კრიტიკის გასამყარებლად დუორკინი წარმოადგენს ორ რთულ შემთხვევას: „რიგსი პალმერის წინააღმდეგ“¹⁷ და „ჰენინგსენი ბლუმფილდ მოტორსის წინააღმდეგ“¹⁸. პირველ საქმეში მამკვიდრებლის ნება გამოვლენილი იყო ანდერძით და მისი შეცვლის უფლება არავის ჰქონდა. მას შემდეგ, რაც მემკვიდრემ მამკვიდრებლის მკვლევლობისთვის მოიხადა სასჯელი, განიზრახა დაუფლებოდა სამკვიდროს, რომელიც მას ანდერძით დაუტოვა გარდაცვლილმა მამკვიდრებელმა. ამასთანავე, არ არსებობდა რეგულაცია, რომელიც მამკვიდრებელს არ მისცემდა ნებას, დაუფლებოდა კუთვნილ სამკვიდროს, რაც ნიშნავდა იმას, რომ სამართლებრივი ნორმები, მხარს უჭერდნენ მკვლელის უფლებებს, დაუფლებოდა სამკვიდროს. თუმცა, ამის მიუხედავად, მას უარი ეთქვა მემკვიდრეობის მიღებაზე, რასაც სასამართლომ საფუძვლად დაუდო სამართლის ფუნდამენტური მაქსიმა – „არავის უნდა

¹⁶ იხ., Dworkin R., *Law's Empire*, Harvard University Press, 1986, 42-46.

¹⁷ *Riggs v. Palmer*, 115 N.Y. 506 (1889).

¹⁸ *Henningsen v. Bloomfield Motors, Inc.*, 32 N.J. 358, 161 A.2d 69 (N.J. 1960).

მიეცეს უფლება, იხიროს დანაშაულებრივი ქმედებით მითვისებული ქონებით¹⁹. სწორედ სამართლის ეს პრინციპი გახდა გადანყვეტილების სამართლებრივი საფუძველი, რომლითაც რიგს აეკრძალა სამკვიდროს მიღება. სასამართლომ განმარტა, რომ ის გასცდა ნორმის ფარგლებს, რადგან ეს არ იყო ტიპური შემთხვევა და რადგან არ არსებობდა ამ კონკრეტულ შემთხვევასთან დაკავშირებული რაიმე კონკრეტული რეგულაცია ან პრეცედენტი, ის იძულებული იყო, ახალი გადანყვეტილებით დაედგინა ახალი მონესრიგება. სამართლის პრინციპი, რომელსაც სასამართლო დაეყრდნო, იყო არაფორმალური წესი, რომელიც გამომდინარეობს საერთო სამართლის პრინციპებიდან, რომლებიც, თავის მხრივ, შეიცავენ გარკვეული ზნეობრივი შინაარსის დანაწესებს.²⁰

ზემოაღნიშნული მაგალითი ცხადყოფს, რომ სასამართლო დასაბუთებულობა საჭიროებდა მოცემული ნორმების შინაარსის ფართო მიზნობრივ ინტერპრეტაციას. სხვა სიტყვებით, სასამართლო ინტერპრეტაცია საჭიროებდა გასცდენოდა ნორმის ტექსტის მიერ დადგენილ საზღვრებს და განემარტა სამართლის პრინციპები ისე, რომ არ დარღვეულიყო სამართლიანობა. დუორკინისეული „სამართალი, როგორც მთლიანი“ სისტემა აძლევს მოსამართლეს საშუალებას, დარჩეს კანონმდებლობის ფარგლებში და პრინციპების განმარტების მეშვეობით დაასაბუთოს სამართლიანი გადანყვეტილება.

„რიგსი პალმერის წინააღმდეგ“, როგორც დუორკინი განმარტავს, არის „რთული შემთხვევის“ კლასიკური მაგალითი, სადაც გადანყვეტილების მიღება რთულდება შემდეგი მიზეზებიდან გამომდინარე: (1) შემთხვევა არის სიახლე, ანუ სასამართლო საქმეში წარმოდგენილია კანონმდებლობისთვის აქამდე გაუთვალისწინებელი ფაქტობრივი გარემოებები და არ არსებობს ზუსტი სამართლებრივი

¹⁹ Perry T.D, Contested Concepts and Hard Cases, Ethics, Vol. 88, No. 1, 1977, 20-25; MacCormick N., Legal Reasoning and Legal Theory, Clarendon Press, 1978, VIII.

²⁰ იხ., Dworkin R., Law's Empire, Harvard University Press, 1986, 9-12.

მონესრიგება;²¹ (2) საქმის გადაწყვეტისთვის შესაბამისი მოქმედი მომნესრიგებელი ნორმა მოსამართლეს კარნახობდა სამართლიანობის პრინციპების საწინააღმდეგო შედეგს.²² რადგან ჰარტისეული ნეოპოზიტივიზმი არ აღიარებს სამართლის პრინციპებისა და სტანდარტების არსებობას საკანონმდებლო სივრცეში და მიაჩნია, რომ კანონმდებლობა მოიცავს მხოლოდ პირველად და მეორეულ წესებს, აღნიშული მოსამართლეს არ მისცემდა საშუალებას, ემსჯელა კანონის ტექსტის დანაწესის საწინააღმდეგოდ, ეს კი სამართალშემფარდებელს აიძულებდა მიეღო არასამართლიანი გადაწყვეტილება.

ბლუმფილდის საქმეში ჰენინგსენმა შეიძინა ავტომობილი და საჭის მექანიზმის გაუმართაობის გამო მიიღო დაზიანებები. მოსარჩელემ სადავო გახადა ხელშეკრულებაში მითითებული პუნქტი, სადაც აღნიშნული იყო, რომ კომპანია პასუხს არ აგებდა ნაკლოვან პროდუქციაზე და ამიტომ მას არ ეკისრებოდა დაზიანებული ნაწილის შეცვლის ან/და ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება. ჰენინგსენი ირწმუნებოდა, რომ უბედური შემთხვევის შედეგად მიღებული დაზიანებები გამონვეული იყო შეძენილი მანქანის მართვის გაუმართავი მექანიზმით. მან მწარმოებლისგან მოითხოვა კომპენსაცია იმ მოტივით, რომ მიუხედავად ხელშეკრულებაში ჩანერილი დანაწესისა, კომპანიას პასუხი უნდა ეგო მიყენებული ზიანის გამო. ჰენინგსენის საწინააღმდეგოდ მოქმედებდა გარემოება, რომ სასამართლო უძღური იყო, შესულიყო კერძო პირებს შორის დადებული ხელშეკრულების იურისდიქციაში და გაებათილებინა ყველა წესის დაცვით დადებული ხელშეკრულების დებულება, რომლის მიხედვითაც, კომპანია არ იყო პასუხისმგებელი, აენაზღაურებინა ავტომობილის ნაკლოვანი ნაწილები.²³ ამის მიუხედავად, სასამართლომ

²¹ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 81.

²² Perry T.D., *Contested Concepts and Hard Cases*, *Ethics*, Vol. 88, No. 1, 1977, 30-32; MacCormick N., *Legal Reasoning and Legal Theory*, New York: Clarendon Press, 1978, VIII.

²³ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 24.

ბლუმბერგს ჰენინგსენის სასარგებლოდ დააკისრა ზიანის ანაზღაურება და განმარტა, რომ ავტომობილი ყოველდღიური მოხმარების საგანია და „მწარმოებელს განსაკუთრებული ვალდებულება ეკისრება თავისი პროდუქტის მექანიზმთან, რეკლამირებასთან და რეალიზაციასთან დაკავშირებით“²⁴. მან ასევე აღნიშნა, რომ, „როგორც წესი, სასამართლო, არ ერევა „გარიგების პირობებში“, თუმცა ეყრდნობა პრინციპს, რომლის მიხედვითაც, „სასამართლოები არ დაუშვებენ, ისინი გამოიყენონ უთანასწორობისა და უსამართლობის ინსტრუმენტად“.²⁵

განხილული მაგალითებით დუორკინი უპირისპირდება ჰარტისეულ პოზიტივიზმს და განმარტავს, რომ როდესაც თეორია ვერ იტევს მსგავსი საქმეების გადანყვეტას, მიზანშეწონილია, მის მიღმა არსებული რეგულაციების გამოყენება. მიუხედავად იმისა, რომ პოზიტივიზმი უარყოფს სამართალში მორალური ფენომენის არსებობას, ამკარაა, რომ: 1. ჰარტისეული პოზიტივიზმი საჭიროებს მის მიღმა რეგულაციების დახმარებას; 2. ზემოაღნიშნული მაგალითები ცხადყოფს იმას, რომ პოზიტიურ სამართალს არ ძალუძს თავად გადანყვეტოს რთული შემთხვევები.

ჰარტის თეორიის მიხედვით, რთულ შემთხვევაზე მიღებული გადანყვეტილება ვერ მიიღება სამართლებრივ ფარგლებში, რამეთუ პოზიტიური სამართლის ჰარტისეულ თეორიაში, „აღიარების წესებით“ დადგენილი კანონის იდენტიურობის კრიტერიუმების მიხედვით, მორალური სტანდარტები, პოლიტიკური ღირებულებები და მსგავსი მოსაზრებები არ შეიძლება იყოს კანონის ნაწილი. ისინი უფრო სტანდარტებია, რომლებსაც მოსამართლეები, თავიანთი შეხედულებისამებრ, იყენებენ და შეუძლიათ განმარტონ კანონი იმ მიმართულებებით, რომლებიც მათ მორალურად, პოლიტიკურად და სოციალურად გამართლებულად მიაჩნიათ.

²⁴ იქვე.

²⁵ იქვე.

V. პენუმბრა, ადვილი შემთხვევები,
რთული შემთხვევები

დუორკინმა „ადვილი შემთხვევები“ „რთული შემთხვევებისგან“ განაცალკევა მათი გადაწყვეტის განსხვავებული წესის გამო.²⁶ კერძოდ, „რთული შემთხვევებისგან“ განსხვავებით, „ადვილი შემთხვევების“ გადაწყვეტა, შეიძლება ითქვას, წინასწარაა განსაზღვრული კანონმდებლობით და შესაბამისად, მათი გადაწყვეტა ადვილია, რადგან იურისტი, როგორც წესი, საქმის განხილვისას გამოყოფს მნიშვნელოვან ფაქტებს, მოიძიებს რელევანტურ სამართლებრივ ნორმებს და დედუქციის მეთოდით, ფაქტობრივ გარემოებას მიუსადაგებს სამართლებრივ საფუძველს. სწორედ გადაწყვეტის ასეთი წესის გამო, დუორკინის მსგავსად, სხვა თეორიტიკოსებმაც ასეთ სასამართლო საქმეებს უწოდეს „ადვილი შემთხვევები“.²⁷ აქ დუორკინს და ჰარტს მსგავსი შეხედულებები აქვთ, თუმცა მათი თეორიები უპირისპირდებიან ერთმანეთს „რთულ შემთხვევებზე“ გადაწყვეტილების მიღების მეთოდთან დაკავშირებით. „რთული შემთხვევა“ არის შემთხვევათა ის კატეგორია, რომლის გადასაწყვეტად ასეთი სტანდარტი და გადაწყვეტილების მიღების მეთოდი კანონმდებლობით არ არის განსაზღვრული.²⁸ „ადვილი შემთხვევების“ გადაწყვეტისას გამოიყენება სილოგიზმის მეთოდი, ხოლო „რთული შემთხვევის“ გადაწყვეტისას, დუორკინის შეხედულებით,

²⁶ Hutchinson A.C., Wakefield J.N., A Hard Look at Hard Cases: The Nightmare of a Noble Dreamer, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 2, No. 1, 1982, 92-93.

²⁷ Heintzelman S.S., Hard Cases, Easy Cases and Weird Cases: Canon Formation in Law and Literature, *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal*, Vol. 21, Nos. 2/3, 1988, 65; Schauer F., Easy Cases, *Southern California Law Review*, Vol. 58, No. 2, 1985, 414-416.

²⁸ Heintzelman S.S., Hard Cases, Easy Cases and Weird Cases: Canon Formation in Law and Literature, *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal*, Vol. 21, Nos. 2/3, 1988, 60; გეგენავა დ., რთული შემთხვევის სირთულე, წიგნში: დუორკინი რ., რთული შემთხვევები, ნ. ქარქუსაშვილისა და ლ. ლურსმანაშვილის თარგმანი, თბილისი, 2021, I-X.

სასამართლო ეყრდნობა სამართლის პრინციპებს,²⁹ სხვა სიტყვებით, „ადვილ შემთხვევებს“ წყვეტს კანონები, ხოლო „რთულ შემთხვევებს“ – სამართლის პრინციპები.³⁰ დუორკინი ყურადღებას ამახვილებს იმ ძირითად საკითხებზე, რომლებიც დაკავშირებულია „რთული შემთხვევის“ ფენომენთან და მისი გადანყვეტის მექანიზმთან, როგორცაა, ნორმის ბუნება და მისი ფუნქციურობის მექანიზმი, სამართლებრივად ქმედითობის კრიტერიუმები, გადანყვეტილების სამართლიანობის და ლეგიტიმურობის საკითხები და სხვ.³¹ მის თეორიას საფუძვლად უდევს ნორმის ინტერპრეტაციის სამართლებრივი ინსტრუმენტი, რაც გულისხმობს იმას, რომ მისთვის განმარტება მართლმსაჯულების განხორციელებისას სასამართლო დასაბუთებულობის განუყოფელი ნაწილია; სასამართლო ინტერპეტაციისას გადანყვეტილების დასაბუთებულობას ყოველთვის თან ახლავს კანონისა და პოლიტიკური და მორალური ფასეულობის ურთიერთკვეთა.³²

ჰარტისეული პოზიტივიზმისთვის „რთული შემთხვევების“ განხილვა არის „მართლმსაჯულება კანონმდებლობის ჩრდილში“,³³ რადგან მოსამართლეები, დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელებისას, როდესაც გადანყვეტილებას იღებენ საკუთარი შეხედულებისამებრ, ამით აწესებენ ახალ უფლებებსა და მოვალეობებს მსგავსი ტიპის სამომავლო შემთხვევებისთვის.³⁴ დუორკინი აკრიტიკებს ასეთ მიდგომას, რამეთუ, ჰარტის მიდგომით, „რთული შემთხვევების“ გადანყვეტისას პოზიტივისტი მოსამართლე არ მი-

²⁹ Hutchinson A.C., Wakefield J. N., A Hard Look at Hard Cases: The Nightmare of a Noble Dreamer, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 2, No. 1, 1982, 92-93.

³⁰ Endicott T., Are There Any Rules?, *The Journal of Ethics*, Vol. 5, No. 3, 2001, 199-219.

³¹ Dworkin R., *Justice for Hedgehogs*, Harvard University Press, 2011, 158-160.

³² Dworkin R., *Law's Empire*, Harvard University Press, 1986, 48-50.

³³ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 124.

³⁴ Dworkin R., *Judicial Discretion*, *Michigan Law Review*, Vol. 5, No. 60, 1963, 624, 638.

მართავს დავის გადაწყვეტის სტანდარტულ სასამართლო მანიპულაციებს, იგი გადაწყვეტილების დასასაბუთებლად მიმართავს კანონის მიღმა არსებულ ფაქტორებს ან არალეგიტიმურად ასრულებს კანონშემოქმედებით, საკანონმდებლო ფუნქციას, რაც დაუშვებელია, ვინაიდან, „როდესაც მოსამართლეები ქმნიან ახალ რეგულაციას, ისინი მოქმედებენ როგორც საკანონმდებლო ორგანოს მოადგილეები“.³⁵ ასევე „თუ მოსამართლე შეიმუშავებს ახალ კანონს და გამოიყენებს მას უკუქცევით მის წინაშე არსებულ საქმეში, მაშინ წაგებული მხარე აღმოჩნდება არათანაბარ მდგომარეობაში არა იმიტომ, რომ მან დაარღვია გარკვეული მოვალეობა, არამედ ამ მოვლენის შემდეგ შეიქმნა ახალი რეგულაცია“³⁶.

დუორკინის თეორიის მიხედვით, „რთული შემთხვევების“ გადაწყვეტა მოითხოვს სამართლის როგორც ნორმატიულ, ასევე კონცეპტუალურ რესურსებს. გადაწყვეტილების მიღებისას მოსამართლე სარგებლობს სამოსამართლო დისკრეციით: განმარტავს სამართლის პრინციპებს პოლიტიკური და მორალური შეხედულებების ფარგლებში.³⁷

ამდენად, ჰარტისეულ ნეოპოზიტივიზმს უჭირს განმარტების მოძებნა შემთხვევების გადასაწყვეტად, რადგან იგი ხაზს უსვამს: (1) კანონისა და მორალის მკვეთრ გამიჯვნას; (2) სამართლებრივი მოქმედების კონსტრუქციას ავტორიტეტული წარმოშობის თვალსაზრისით და (3) სამართლის, როგორც წესების სისტემის, კონცეპტუალურ აღქმას. იმის გამო, რომ რთული შემთხვევები განმარტავს არსებულ, განსაზღვრულ წესებს, პოზიტივიზმს აღარ რჩება თეორიული ალტერნატივა, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მოსამართლეები იყენებენ ზნეობრივ და პოლიტიკურ სტანდარტებს,

³⁵ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 82.

³⁶ იქვე, 84.

³⁷ Shapiro S. J., *The Hart-Dworkin Debate: A Short Guide for the Perplexed*, University of Michigan Law School Working Paper No. 77, 2007, 7-15.

პრინციპებსა და ღირებულებებს რთული შემთხვევების გადანყვეტისას. იმის გათვალისწინებით, რომ კანონი კონცეპტუალური კავშირია წესთან და მოქმედებასთან, ასეთი სტანდარტები, პრინციპები და ღირებულებები არ უნდა მოქმედებდეს კანონს მიღმა.

VI. მოსამართლე „ჰერკულესი“

ჰარტის სამოსამართლო დისკრეციის თეზას დუორკინი პასუხობს „მოსამართლე ჰერკულესით“, ის მისი იდეალური, ყოვლისშემძლე მოსამართლეა და მას იყენებს რთული შემთხვევების გადანყვეტის პროცესის უკეთ ილუსტრაციისთვის.³⁸ განხილული გადანყვეტილებები დუორკინისთვის მაგალითებია, სადაც მოსამართლემ გადანყვეტილების მიღებით დაადგინა იმპერატივი, რომელიც კანონდმებლობაში შეიძლება ირიბად ან საერთოდ არ იკვეთებოდა.³⁹ ორივე შემთხვევაში მოსამართლემ გამოკვეთა კანონი, რომლის მიხედვით დადგენილი რეგულაცია ვერ უზრუნველყოფს სამართლიანი გადანყვეტილების მიღებას. იგი მიიჩნევს, რომ მოსამართლეს უნდა ჰქონდეს ჰერკულესის ძალა, რათა შეძლოს გადაუხვიოს იმ მონესრიგებას, რომელიც მას არასწორ შედეგს კარნახობს, თუმცა, რა თქმა უნდა, აღნიშნული პროცედურა არ არის შეუზღუდავი, მოსამართლე ვალდებულია დაასაბუთოს მისი ახლებური გადანყვეტილება ისე, რომ იკვეთებოდეს სამართლიანი შედეგი და სასურველს ამყარებდეს სამართლის ფუნდამენტურ პრინციპებზე.⁴⁰ სხვა სიტყვებით, გადანყვეტილების მიღების პროცესში ჰერკულესმა უნდა მიიღოს პოლიტიკური და მორალური ფასეულობებით გაჯერებული გადანყვეტილებები, რომელთაც, თავის მხრივ, ამოიკითხავს სამართლის პრინციპებში.⁴¹

³⁸ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 105-130.

³⁹ იქვე, 114-115.

⁴⁰ იქვე, 118-123.

⁴¹ იქვე, 126.

მართალია, გადანყვეტილებები შეიძლება განსხვავდებოდეს ერთმანეთისგან, მაგრამ ისინი არ უნდა გადანყდეს მხოლოდ მოსამართლის ინდივიდუალური ხედვით. დუორკინი განმარტავს, რომ მოსამართლე აღჭურვილია „თეორიული ცოდნით იმის შესახებ, თუ რას მოითხოვს თავად კანონი ან პრეცედენტი და თუ მოსამართლე ასახავს საკუთარ ინტელექტუალურ და ფილოსოფიურ შეხედულებას ამ გადანყვეტილების მიღებისას, ეს, რასაკვირველია, განსხვავდება იმ ფენომენისგან, რასაც ჰქვია საკუთარი ინდივიდუალური ხედვა“⁴². ამრიგად, მოსამართლე ჰერკულესის შეხედულება არ შეიძლება დიდად გამოირჩეოდეს ინდივიდუალიზმით, რადგან რთული შემთხვევების განხილვისას ყველა მოსამართლე შებოჭილია სამართლის პრინციპით და მოსამართლის ძლიერი თეორიული განათლებითა და გამოცდილებით პასუხი ყოველთვის იქნება აშკარა და ცალსახა.⁴³ ჰერკულესის ფენომენი ასახავს იმ იდეას, რომ „რთული შემთხვევების“ მომწესრიგებელი სამართლის პრინციპები კანონის შემადგენელი ნაწილია.⁴⁴ ის მოიაზრებს პოლიტიკური ზნეობის სფეროს, სადაც ხშირად მოსამართლეების შეხედულებები განსხვავებულია.⁴⁵

დუორკინის მიერ წარმოდგენილი თეორია დაფუძნებულია თანასწორობის კონცეფციაზე და მოიცავს უფლებას თანაბარ ზრუნვასა და პატივისცემაზე.⁴⁶ ესაა ღირებულებები, რომლებიც გამომდინარეობს კონსტიტუციის თანაბარი დაცვისა და სათანადო პროცესის დებულებებიდან, მაშინაც კი, როდესაც ისინი მიმართული არაა უმრავლესობის სასარგებლოდ. ამრიგად, უფლებების დაცვა სასამართლოს მიერ გარანტირებულია კონსტიტუციის ფარგლებში, მა-

⁴² იქვე, 117-118.

⁴³ იქვე, 105-107.

⁴⁴ იქვე, 128-130.

⁴⁵ იქვე, 123-126.

⁴⁶ Dworkin R., Dworkin's 'Rights Thesis, Michigan Law Review, Vol. 74, No. 6, 1976, 1167-1199.

შინაც კი, როდესაც უმრავლესობის შეხედულება არ ემთხვევა ერთი კონკრეტული მოსამართლის გადაწყვეტილებას.⁴⁷

VII. გადაწყვეტილების მიღება სასამართლო დისკრეციით

სასამართლო დისკრეციით გადაწყვეტილების მიღება გულისხმობს მანიპულაციას, როდესაც მოსამართლე იღებს გადაწყვეტილებას რომელიმე კონკრეტული ორგანოს მიერ დადგენილ სტანდარტების ფარგლებში⁴⁸ (მაგალითად, სამხედრო მეთაურისადმი დაქვემდებარებული სერჟანტი, რომელსაც დაევალა მისი შეხედულებისამებრ აირჩიოს 5 ჯარისკაცი ან სპორტის მსაჯი, რომელიც მოქმედებს თამაშის დადგენილი წესებით ან შეჯიბრის პირობებით, რა დროსაც ისინი საკუთარი შეხედულებისამებრ იღებენ გადაწყვეტილებებს). ამგვარად, დუორკინის შეხედულებით, გადაწყვეტილების მიღება საკუთარი შეხედულებისამებრ, არსებობს მხოლოდ იმ ადგილას, რომელიც გარშემორტყმულია შეზღუდვებით. ჰარტის განმარტებით, პენუმბრული შემთხვევების გადაწყვეტისას მოსამართლე მიმართავს სასამართლო დისკრეციას ძლიერი გაგებით, რა დროსაც მოსამართლე ქმნის ახალ კანონს, რაც, დუორკინის შეფასებით, არასწორია.⁴⁹

სასამართლო დისკრეცია, ვინრო გაგებით, გულისხმობს მოსამართლის უფლებამოსილებას, საკუთარი შეხედულებისამებრ, კანონზე დაყრდნობით მიიღოს გადაწყვეტილება, ხოლო, ფართო გაგებით (ჰარტთან), – მოსამართლის კანონშემოქმედებით საქმიანობას.⁵⁰ სა-

⁴⁷ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 272-277.

⁴⁸ Dworkin R., *Law's Empire*, Harvard University Press, 1986, 126.

⁴⁹ Dworkin R., *Judicial Discretion*, *The Journal of Philosophy*, Vol. 60, No. 21, 1963, 624-638; Hughes G., *Law, Reason, and Justice*, New York University Press, 1969, 24-30.

⁵⁰ Dworkin R., *The Model of Rules*, *Chicago Law Review*, Vol. 35, No. 22, 1967, 32-40.

სამართლო დისკრეციას მიმართავენ არა მხოლოდ იმისთვის, რომ თანამდებობის პირმა გამოიჩინოს გონიერება და განმარტოს სხვა ორგანოს მიერ დადგენილი ზოგადი ხასიათის სტანდარტები, ან რომ არავინ შეცვალოს მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, არამედ იმის ხაზგასასმელად, რომ, პირობითად, მოსამართლე ვალდებულია იხელმძღვანელოს სხვა ორგანოს მიერ დადგენილი სტანდარტით. მაგალითად, როდესაც საუბარია, რომ სერჟანტი, რომელსაც უბრძანეს, აირჩიოს პატრულირებისთვის ხუთი ჯარისკაცი, თავისი შეხედულებებისამებრ წყვეტს, როდის ან ვინ აირჩიოს ან როდესაც ძალების გამოფენის მსაჯი თავის შეხედულებისამებრ გადაწყვეტს, ჯერ რომელი ჯიშები უნდა გამოვიდნენ ასპარეზზე, თუ მანამდე არ იქნა დადგენილი რიგითობა. სასამართლო დისკრეციით გადაწყვეტილების მიღებისას ხაზი ესმევა გადაწყვეტილების მიღების ფარგლებს და სტანდარტის იურისდიქციის საზღვრებს. თუ სერჟანტს დაევალა ხუთი ყველაზე გამოცდილი ჯარისკაცის არჩევა, მისი გადაწყვეტილების მიხედულობა განსაზღვრულია ბრძანების შინაარსის ფარგლებით. ამასთანავე, თუ სერჟანტს დაევალა, აირჩიოს „გამოცდილი“ ჯარისკაცებისგან ან „გაითვალისწინოს მათი გამოცდილება“, ამ შემთხვევაში მას უზღუდება თავისუფლება, თავად გააკეთოს მოცემული პირობებიდან საუკეთესო არჩევანი. მაშასადამე, გადაწყვეტილების მიღება ვინრო დისკრეციით გულისხმობს მოსამართლის სტანდარტით შებოჭვას.⁵¹

ჰარტისგან განსხვავებით, დუორკინს მიაჩნია, რომ სასამართლო დისკრეციის ფარგლებში გადაწყვეტილების მიღება არაა შეუზღუდავი თავისუფლება. თითქმის ნებისმიერ სიტუაციაში, როდესაც გადაწყვეტილების მიმღები მოქმედებს, მნიშვნელოვანია, რაციონალობის, სამართლიანობისა და ეფექტურობის გარკვეული სტანდარტების გათვალისწინება და მეტიც, ამ სტანდარტების ფარგლებში შეფასდება და გაკრიტიკებული იქნება მათი ქმედებები და ნებისმიერი ქმედება, რომელიც გასცდება ამ სტანდარტებს, არასამართლიანად მიიჩნევა.

⁵¹ იქვე, 24.

ჰარტის შეფასებით, სასამართლო არ იღებს გადაწყვეტილებას სასამართლო დისკრეციით მაშინ, როდესაც შემთხვევა მონესრიგებულია ნორმით, ანუ როდესაც სასამართლო განიხილავს „ადვილ შემთხვევებს“, თუმცა, როდესაც საქმე ეხება „ღია ტექსტურას“ და „პენუმბრულ შემთხვევებს“, ამ დროს მოსამართლეს უნევს, გადაწყვეტილება მიიღოს სასამართლო დისკრეციით, რადგან სამართალ-შემფარდებელი საკუთარი შეხედულებებით, გამოცდილებით და ცოდნით მსჯელობს საკითხზე, რომელიც სამართლის ნორმით არ არის მონესრიგებული. ამდენად, რადგან სამართლის ნორმა მოსამართლეს ვერ კარნახობს შედეგს, ფართო სასამართლო დისკრეციით უფლებამოსილია თავად იმსჯელოს და გადაწყვიტოს დავა.

დუორკინის აზრით, ჰარტი ცდება, როდესაც განსხვავებულად ხედავს აღნიშნულ საკითხს, რადგან ის ამტკიცებს, რომ მოსამართლეები არ იღებენ სასამართლო დისკრეციით გადაწყვეტილებას, როდესაც არსებობს დავის მომნესრიგებელი მკაფიოდ დადგენილი ნორმა. ჰარტის არგუმენტი ემყარება იმას, რომ კანონის ზოგიერთი წესი ბუნდოვანია და არის შემთხვევები, რომელთათვისაც დადგენილი წესები არ არსებობს, ამდენად, მოსამართლეებს ზოგჯერ უჭირთ კანონის მუხლების ინტერპრეტაცია, რათა სწორად შეუფარდონ ისინი შემთხვევას.⁵²

ჰარტი, როდესაც აღნიშნავს, რომ მოსამართლე სასამართლო დისკრეციით იღებს გადაწყვეტილებას, გულისხმობს იმას, რომ იგი სტანდარტებს არ ემორჩილება, მაშ რა სტანდარტებს იყენებს იგი ამ დროს. აქ ჰარტის თეორია მოისუსტებს, რადგან, ერთი მხრივ, მისთვის სამართალში მორალური შეფასების ფაქტორი დაშვებულია და მეორე მხრივ, უშვებს, რომ მოსამართლე „პენუმბრული შემთხვევების“ განხილვისას აღმოჩნდება საკანონმდებლო სიცარიელებში, რა დროსაც თავად მოსამართლეები წყვეტენ, პრინციპების მაგივრად რა გადაწყვეტილება მიიღონ.⁵³

⁵² Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977, 68-80.

⁵³ Hart H.L.A., *Concept of Law*, 3rd Ed., Oxford University Press, 2012, 144.

ამ თვალსაზრისით, როგორც ჩანს, ჰარტი სასამართლო დისკრეციის ცნებას განმარტავს ფართო გაგებით. კერძოდ, მასთან მოსამართლე სცდება არსებული ნორმების ფარგლებს, საკუთარი შეხედულებისამებრ წყვეტს საქმეს, რადგან იგი აღარ ექვემდებარება არანაირ სტანდარტებს, რომლებიც კანონის მიღმაა და შესაბამისად, შესასრულებლად სავალდებულოდ არ მიიჩნევა. ჰარტის თეორიის სისუსტეს ავლენს დუორკინის მიერ წარმოდგენილი რთული შემთხვევები, სადაც ჰარტის თეორიით მოსამართლეს მოუწევდა კანონშემოქმედის ფუნქციის შეთავსება.

VIII. სამართლის პრინციპები და ჰარტის თეორიის კრიტიკა

დუორკინი გამოყოფს ჰარტის თეორიის ძირითად შეცდომებს: 1. ჰარტი შეიძლება ამტკიცებდეს, რომ პრინციპები არ არის სავალდებულო, თუმცა შეცდომა იქნებოდა, რადგან, რა თქმა უნდა, ყოველთვის გაუგებარია, სავალდებულოა თუ არა კონკრეტული პრინციპი კონკრეტული შემთხვევისთვის, მაგრამ პრინციპისთვისებაში არაფერია, რაც ხელს შეუშლიდა მას, გამხდარიყო სავალდებულო. მოსამართლე ვალდებულია ყურადღებით შეაფასოს სამართლის ყველა პრინციპი და ერთიანობაში მიღებული შეხედულება უკარნახებს მას დავის სამართლიან გადამწყვეტ შედეგს. სხვა სიტყვებით, სავალდებულოა სამართლის ყველა ნორმა გაითვალისწინოს მოსამართლემ: იგი მხოლოდ „მორალურად“ არის ვალდებული გაითვალისწინოს გარკვეული კონკრეტული პრინციპები;⁵⁴ 2. შესაძლოა, ჰარტი გარკვეულწილად იაზრებდეს სამართალში პრინციპების მნიშვნელობას და მიაჩნია, რომ მოსამართლეებმა უნდა გაითვალისწინონ ისინი, თუმცა მისი შეხედულებით, ზოგადი ხასიათისა და სიზუსტის ნაკლებობის გამო ისინი მოსამართლეს ვერ კარნახობენ მკაფიო შედეგს კონკრეტული სადავო შემთხვევის გადასაწყვეტად. ალბათ, ეს იმას

⁵⁴ Dworkin R., *Taking Rights Seriously*. Harvard University Press, 1977, 46-50.

ნიშნავს, რომ სტანდარტი უნდა განსაზღვრავდეს კონკრეტულ შედეგს ყოველი სასამართლო დავისთვის და სხვა არაფერია საჭირო. მართალია, ზოგადად სამართლის პრინციპები ნამდვილად არ განსაზღვრავს კონკრეტულ შედეგებს და შესაძლოა, ასეც იყოს, რადგან სამართლის პრინციპები არ არის დავინროებული სამართლის ნორმები. მხოლოდ ნორმები განსაზღვრავს შედეგს, თუმცა, როდესაც ნორმებით მიიღწევა შედეგი, რომელიც მისივე კონცეფციის საპირისპიროა, იგი უნდა იყოს უარყოფილი და გადაიხედოს. პრინციპების შემთხვევაში საქმე სხვაგვარადაა: ისინი მიდრეკილნი არიან გარკვეული გადაწყვეტილებისკენ და სიზუსტის ნაკლებობის გამო ყოველთვის უცვლელნი რჩებიან. მაგალითად, სერჟანტისთვის არ არსებობს ფაქტორები, რომლებიც ნათლად მიაჩნებდნენ, რომელი ჯარისკაცია ყველაზე გამოცდილი, თუმცა ხელმძღვანელმა უნდა შეაფასოს სხვადასხვა ფაქტორის ფარდობითი წონა, რაზე დაყრდნობით შემდეგ მიიღებს გადაწყვეტილებას; 3. ჰარტისთვის პრინციპები არ მიეკუთვნება სამართალს, რადგან მათი ავტორიტეტი და უფრო მეტიც, მათი წონა, პრინციპების ბუნებიდან გამომდინარე, სადავოა. სინამდვილეში, როგორც წესი, შეუძლებელია კონკრეტული პრინციპის სანდოობის ან წონის დემონსტრირება, ისევე, როგორც იმის დემონსტრირება, რომ კანონი მოქმედებს. მოსამართლე არ განსხვავდება სხვა თანამდებობის პირებისგან, რომელმაც უნდა გაიგოს, თუ რა წესრიგს ან თამაშის წესებს ითხოვს მისგან ხელმძღვანელობა და იმოქმედოს საკუთარი შეხედულებისამებრ, იმისდა მიუხედავად, ამას მოიწონებენ თუ არა.⁵⁵

IX. დასკვნა

ჰარტის თეორიის დუორკინისეულმა კრიტიკამ გამოიწვია დებატები სამართლის ფილოსოფიაში სამართლის, კანონის ბუნების, მოსამართლეთა როლისა და სამართლისა და მორალის ურთიერთობის შესა-

⁵⁵ იქვე, 62.

ხეზ. ჰარტის მიმართ დუორკინის მთავარი კრიტიკა ფოკუსირებულია იმ აზრზე, რომ კანონი არ არის უბრალოდ წესების ერთობლიობა, რომელიც შეიძლება გამოიყენონ მოსამართლეებმა მექანიკურად. დუორკინის მტკიცებით, მოსამართლეებმა კანონის ინტერპრეტაციისას უნდა გაითვალისწინონ პრინციპები და ღირებულებები. ამრიგად, პოზიტივისტური მიდგომა, რომელიც აცარიელებს კანონს მორალისგან და აქცენტს აკეთებს მხოლოდ სოციალურ ფაქტებზე, ზუსტად არ ასახავს კანონის ბუნებას. „სამართლის, როგორც მთლიანობის“ დუორკინისეული კონცეფციით, არ არსებობს მკაფიო განსხვავება კანონსა და მორალს შორის: სამართლებრივი პრინციპები და უფლებები თანდაყოლილია სამართლებრივ სისტემაში და მოსამართლეებმა უნდა გაითვალისწინონ სადავო შემთხვევების, განსაკუთრებით, რთული შემთხვევების გადწყვეტისას. იგი ასევე არ ეთანხმება ჰარტის ხაზგასმას ენის ღია ტექსტურაზე, რაც ფართო სასამართლო დისკრეციის საშუალებას იძლევა. დუორკინი ამტკიცებდა, რომ ყველა სადავო საკითხზე ყოველთვის მოიძებნება კანონმდებლობაში სწორი პასუხი, რომელიც დაფუძნებულია თანმიმდევრულ მორალურ კონცეფციაზე. კანონმდებლობაში სწორი პასუხის მოძიება კი უნდა უზრუნველყოს მოსამართლემ, რომელსაც აქვს პროფესიული განათლება და გამოცდილება.

გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურა

- ბიქსი ბ., იურისპრუდენცია: თეორია და კონტექსტი, მე-8 გამოცემა, ლ. ლურსმანაშვილის თარგმანი, გ. თავაძის რედაქტირებით, თბილისი, 2023
- გეგენავა დ., რთული შემთხვევის სირთულე, ნიგნში: დუორკინი რ., რთული შემთხვევები, ნ. ქარქუსაშვილისა და ლ. ლურსმანაშვილის თარგმანი, თბილისი, 2021
- უექსი რ., სამართლის ფილოსოფია, ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხადაის თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012

- Dworkin R., Dworkin's Rights Thesis, *Michigan Law Review*, Vol. 74, No. 6, 1976, 1167–1199
- Dworkin R., *Justice for Hedgehogs*, Harvard University Press, 2011, 158-160
- Dworkin R., *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, 1977
- MacCormick N., *Legal Reasoning and Legal Theory*, Clarendon Press, 1978
- Dworkin R., *Judicial Discretion*, *The Journal of Philosophy*, Vol. 60, No. 21
- Dworkin R., *Law's Empire*, Harvard University Press, 1986
- Dworkin R., *Taking Rights seriously*, Bloomsbury Academic, 2013
- Dworkin R., *The Model of Rules*, *Chicago Law Review*, Vol. 35, No. 22, 1967
- Endicott T., *Are There Any Rules?*, *The Journal of Ethics*, Vol. 5, No. 3, 2001
- Hart H.L.A. *The Concept of Law*, 2nd Ed., Oxford University Press, 1986
- Hart H.L.A., *Concept of Law*, 3rd Ed., Oxford University Press, 2012
- Heinzelman S.S., *Hard Cases, Easy Cases and Weird Cases: Canon Formation in Law and Literature*, *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal*, Vol. 21, Nos. 2/3, 1988
- Hughes G., *Law, Reason, and Justice*, New York University Press, 1969
- Hutchinson A.C., Wakefield J.N., *A Hard Look at Hard Cases: The Nightmare of a Noble Dreamer*, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 2, No. 1, 1982
- Perry T.D., *Contested Concepts and Hard Cases*, *Ethics*, Vol. 88, No. 1, 1977
- Schauer F., *Easy Cases*, *Southern California Law Review*, Vol. 58, No. 2, 1985
- Shapiro S. J., *The Hart-Dworkin Debate: A Short Guide for the Perplexed*, *University of Michigan Law School Working Paper No. 77*, 2007

CRITIQUE OF HARTIAN NEOPOSITIVISM BY DWORKIN

IAKOB CHEISHVILI

Ph.D. Candidate at Grigol Robakidze University

<https://orcid.org/0009-0002-4893-0170>

Abstract

Hart-Dworkin's debate concerns judicial methods of justice and is one of the wellknown academic disputes of the twentieth century jurisprudence. They discuss the scope of judicial discretion, questions of the rule of law and methods of judicial decision-making in "hard cases".

The article reviews the Dworkinian critique of the main postulates of Hartian neopositivism, with a particular focus on the scope and role of the judge in the exercise of judicial discretion in "hard cases".

Keywords: Hart, Dworkin, Judicial Discretion, Hard Cases.